

Кыргыз Республикасындагы жогорку билим берүүнү өнүктүрүү боюнча жүргүзүлгөн иш- чаралар боюнча отчет (2023 – 2025-жж.)

Бишкек, 2025-жылдын октябры

Авторлор:

- Мирлан Чыныбаев, Кыргыз мамлекеттик техникалык университети, Бишкек, Кыргызстан
- Нурлан Омуров, Кыргыз Республикасынын Илим, жогорку билим жана инновациялар министрлиги, Бишкек, Кыргызстан
- Гульнара Исаева, Эразмус+ улуттук офиси, Бишкек, Кыргызстан
- Рита Исмаилова, Компьютердик инженерия кафедрасы, Кыргыз-Түрк «Манас» университети, Бишкек, Кыргызстан
- Светлана Сирмбард, Адам университети, Бишкек, Кыргызстан
- Амангелди Жумадилов, Салымбеков университети, Бишкек, Кыргызстан

Бул документ авторлордун көз карашын гана чагылдырат жана Европалык Биримдиктин же Европалык Билим берүү жана маданият боюнча аткаруучу агенттигинин (ЕАСЕА) көз карашын билдирбейт. Европалык Комиссия бул материалдын максатсыз колдонулушу үчүн жоопкерчилик тартпайт.

Мазмун

Киришүү	3
Жогорку билим берүүдөгү реформаларды ишке ашыруу	3
Санариптештирүү жана инновация	5
Каржылоо жана эл аралык өнөктөштүктөр	6
Кыргыз Республикасындагы медициналык билим берүү тармагындагы негизги өзгөрүүлөр жана реформанын багыттары	8
Коомчулуктун реакциясы жана реформаны баалоо	9
Жыйынтык	11
Булактар	12

Киришүү

Кыргыз Республикасынын илим, жогорку билим жана инновациялар министрлиги билим берүү башкаруу системасынын реформасынын натыйжасында түзүлгөн. Президент С. Жапаровдун жарлыгы боюнча мурдагы Билим берүү жана илим министрлиги эки ведомствого бөлүнгөн: мектептер жана кесиптик лицейлер үчүн Билим берүү министрлиги жана жаңы Илим, жогорку билим жана инновациялар министрлиги 24.kgrus.azattyk.org. Жаңы министрлик илим-өнөр жай жана инновациялык ишмердүүлүктү, жогорку билимди өнүктүрүүгө жана интеллектуалдык менчикти коргоого багытталган 24.kgrus.azattyk.org. Төмөндө аталган министрликтин 2023-2025-жылдар аралыгындагы негизги багыттар боюнча ишмердүүлүгүнүн анализи келтирилген: жогорку билим берүүдөгү реформалардын жүрүшү, санариптештирүү жана инновациялар, каржылоо жана эл аралык өнөктөштүк, ошондой эле коомчулуктун реакциясы.

Жогорку билим берүүдөгү реформаларды ишке ашыруу

2030-жылга чейин жогорку билим берүүнүн стратегиясынын долбоору иштелип чыкты. Учурда анын жоболору жана багыттары министрликтин, университеттердин жана эксперттик коомчулуктун ортосунда талкууланууда. Кеңешмелердин биринде министрдин орун басары Нурлан Омуров 2025–2030-жылдарга Кыргызстандын жогорку билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясы боюнча баяндама жасап, стратегиянын түзүлүшүнө негизги билим берүү жетекчилери катышып жатканын көрсөттү.

Медиа жана билим берүү булактарында стратегия Кыргыз Республикасынын университеттерин дүйнөлүк билим берүү мейкиндигине интеграциялоо, чет элдик студенттерди тартуу жана адистерди даярдоонун сапатын жогорулатуу максатында маанилүү документ катары сыпатталууда OshGU.

Университеттерди оптимизациялоо жана бириктирүү. 2023-жылы Билим берүү министрлиги университеттик билим берүүнүн сапатын жогорулатууга багытталган системалык реформаларды баштады. Алардын ичинен эң маанилүү багыттардын бири — университеттерди бириктирүү жана начар билим берүү мекемелеринин санын кыскартуу. 2022-жылы президенттин жарлыгына ылайык кээ бир мамлекеттик университеттер кайра уюштурулуп, ал эми 2023–2024-жж. министрлик үч региондук университетти (Нарын, Талас жана Баткен университеттери) өлкөдөгү эң ири жогорку окуу жай — Кыргыз улуттук университетине (КУУ) кошууну демилгелеген 24.kg. Бириктирүүнүн максаты — университеттердин каржылык, кадрдык жана илимий потенциалын топтоштуруп, алардын атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу 24.kg. Натыйжада Ж. Баласагын атындагы КУУ кошулган университеттердин укуктуу мураскери болуп, региондордогу материалдык база жана билим берүү сапаты чыңдалат деп күтүлүүдө 24.kg. Ошол эле учурда университеттер жана студенттердин ашыкча саны кыскарган тенденция байкалууда: эксперттер белгилегендей, 81 университет кичинекей Кыргызстан үчүн көп болуп эсептелет, жана окуу жайлардын санын азайтуу зарыл 24.kg.

“Фиктивдүү студенттер” жана коррупция менен күрөшүү. Министрлик укук коргоо органдары менен биргеликте студенттердин формалдуу каттоосу жана диплом сатып алуу практикасынан арылтууга багытталган кампанияны баштады. 2023-жылдын аягында текшерүүлөр жүргүзүлүп, 2024-жылдын башында Ош облусунда сабакка катышпаган 13 миңден ашык студент окуу жайдан чыгарылган 24.kg. Маселени

масштабдуу экендигин көрсөткөн мисалдар: Ош мамлекеттик университетинен 3 573, Ош технологиялык университетинен 2 754, Кыргыз-Өзбек университетинен 3 167, Ош мамлекеттик педагогикалык университетинен 3 629, ошондой эле КУУнун Ош филиалынан 172 студент чыгарылган 24.kg. Бул сандар жогорку билим кээ бир учурларда сабакка катышпай туруп, акча төлөп, кредит ала турган "схемага" айланганын тастыктайт kaktus.media. УКМКнын жетекчилиги ар бир окуу жайды текшерерин жана студенттерди мыйзамсыз каттоого тарткан кызматкерлерди жоопко тартарын ачык билдирген 24.kgkaktus.media. Катуу чаралар (массалык окуудан чыгаруу) коомчулуктун колдоосуна ээ болуп, билим берүү системасын тазалоо үчүн зарыл кадам катары бааланууда.

Кадрларды даярдоо структурасында жана кабыл алууда өзгөрүүлөр. Министрлик жогорку окуу жайларда кадрларды даярдоо структурасын кайра карап чыгууга демилге көтөрдү. Атап айтканда, эң ашыкча кадр даярдалган адистиктер — юриспруденция жана экономика — боюнча кабыл алууну чектөө маселеси талкууланды bilim.ikipress.org. Ар жыл сайын миндеген бүтүрүүчүлөр юрист же экономист дипломун алышат, бирок эмгек рыногу аларды толугу менен жумуш менен камсыздай албайт. Министрдин милдетин аткаруучу Бактыяр Орозов 2025-жылдын жазында (министрликтин 2023-жылдагы ишмердүүлүгүнөн кийин) бул адистиктер боюнча кабыл алууну азайтуу пландалып жатканын билдирип айтты bilim.ikipress.org. Мындан тышкары, 2024-жылдын мартында Министрлер Кабинети орто мектепти 12 жылдык билим берүү моделине өткөрүүнү бекитти, бул узак мөөнөттө жогорку билимге да таасир тийгизет kaktus.media. Бирок бул өзгөрүү талкууга алынган: көптөгөн эксперттер, анын ичинде УКМКнын башчысы, окуу мөөнөтүн узартпас мурун учурдагы билим сапатын жакшыртуу зарылдыгын белгилешкен kaktus.media.

Университеттердин натыйжалуулугун баалоо. Маанилүү инновация катары университеттер үчүн негизги көрсөткүчтөрдү (KPI) киргизүү каралган. 2025-жылы министрлик ар бир университеттин өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен KPI долбоорун иштеп чыккан 24.kg. Министрдин орун басары Нурлан Омуровдун айтымында, бул университеттердин натыйжалуулугун объективдүү баалоого жана каржылоону алардын эффективдүүлүгү менен байланыштырууга мүмкүнчүлүк берет 24.kg. Ошондой эле, тышкы жана ички аккредитация жана сапатты көзөмөлдөө системалары аркылуу атаандаштыкты күчөтүү жана сапатты жогорулатуу иштери жүргүзүлүүдө 24.kg. Бул чара университеттерди окутуу жана илимий иштерди жакшыртууга дем бериши керек.

Сырттан окууну жоюу. Дагы бир маанилүү реформа – ЖОЖдордо салттуу сырттан окуу формасын акырындык менен жоюу. 2023-жылдын аягында — 2024-жылдын башында өлкө жетекчилиги классикалык “заочтук” билим берүүнүн натыйжасыздыгына токтолуп, ал көп учурда формалдуу катышуу жана төмөн сапат менен коштолорун белгилеген. Курс анын ордуна заманбап дистанциялык билим берүү технологиялары менен алмаштырылды. Министрлер Кабинетинин тиешелүү токтому боюнча айрым адистиктерде 2026/2027 окуу жылынан баштап бир катар адистиктер боюнча сырттан окууга кабыл алууга тыюу салган kaktus.media. 2025-жылдын августунда Президент жарлыкка кол койгон: 2026/27 окуу жылынан баштап орто билим базасындагы абитуриенттердин заочтук окууга кабыл алынуусу токтотулат, университеттин менчигинен көз карандысыз kaktus.media. Университеттер “дистанциялык-санариптик” формага өтүшү керек, ал электрондук платформаларды, интерактивдик ресурстарды жана катышууну көзөмөлдөө системаларын колдонууга багытталган, бул окуунун сапатын жогорулатуу жана коррупциялык тобокелдиктерди азайтууга көмөк көрсөтөт

Funded by
the European Union

kaktus.media. Базалык кесиптик билими бар окуучулар үчүн тездетилген дистанттык формага гана уруксат берилет (б. а. экинчи жогорку билим үчүн, магистратура), заманбап санариптик технологияларды милдеттүү түрдө колдонуу менен kaktus.media. Ошол эле учурда өкмөт жаңы форматтын ачык жана эффективдүү болушу үчүн зарыл инфраструктураны өнүктүрүүнү милдеттендирген — дистанциялык окутуу платформаларынан баштап студенттерди алыстан идентификациялоо системасына чейин kaktus.media. Бул реформа чындыгында эскирген моделин жоюп, аны санарип форматка өткөрүп берет.

Санариптештирүү жана инновация

Билим берүүдө электрондук системалар. Министрлик жогорку билим берүүнү санариптештирүүгө артыкчылык берип жатат. Бардык этаптарда — кабыл алуу кампаниясынан баштап окуу процессине чейин — электрондук системалар киргизилүүдө. Мисалы, абитуриенттер «Абитуриент Online» автоматташтырылган системасын колдонушат, ал аркылуу 2023-жылы студенттердин кабыл алуусу жүргүзүлгөн 24.kg. Бул кабыл алуу процессин ачык, ыңгайлуу жана натыйжалуу кылды. Мындан тышкары, электрондук күндөлүктөр, онлайн графиктер жана "электрондук университеттин" башка элементтери активдүү өнүгүүгө ээ болду. COVID-19 пандемиясы мурда дистанциялык окууга өтүүнү тездеткен, жана 2023-жылы университеттер аралаш окутуу форматтарын улантып колдонуп келишкен. Министрлик 2025-жылдын сентябрь айында эксперимент жүргүзгөн: окуу жылынын алгачкы эки жумасында бардык жогорку окуу жайлары (медициналык окуу жайлардан тышкары) семестрдин башында процессти оптималдаштыруу үчүн онлайн режиминде сабак өтүшкөн 24.kg. Бул чечим санариптик окутуунун мүмкүнчүлүктөрүн жана көйгөйлөрүн көрсөттү: студенттер жогорку курстар үчүн онлайн форматтын ыңгайлуулугун белгилешти, бирок биринчи курстун студенттери экран аркылуу таанышуу жана материалды кабыл алуу кыйынчылыктарына нааразы болушту 24.kg. Мындай тажрыйба санариптик инновацияларды андан ары пландаштырууда эске алынат.

Заочтук билим берүүдөн дистанциялык формага өтүү. Санариптештирүүнүн негизги кадамы — жогоруда белгиленген заочтук окууну трансформациялоо. Эски моделдин сейрек кездешүүчү бетме-бет сессияларынын ордуна, студент үчүн толук кандуу санариптик инфраструктура иштей баштайт. Реформага ылайык, университеттерге заочтук студенттер менен иштешүү үчүн электрондук платформаларды киргизүү, онлайн-лекциялар жана семинарларды өткөрүү, экзамендерде прокторинг жана алыстан идентификациялоо системаларын колдонуу милдеттендирилген kaktus.media. Максат — окууга формалдуу мамилени кыскартуу жана студентти “тек гана каттоодо көрсөтүү” учурларын жоюу. Жарлыкта белгиленгендей, санариптик форма билим сапатын жогорулатууга, коррупциялык тобокелдиктерди азайтууга жана заочтук студенттердин чыныгы материалды өздөштүрүүсүн камсыз кылууга багытталган kaktus.media. Өкмөт өз кезегинде заманбап дистанттык технологияларды – окуу муктаждыктары үчүн интернет түйүндөрүнүн өткөрүү жөндөмдүүлүгүн жогорулатууга, электрондук документ жүгүртүү системасын жана санариптик китепканаларды киргизүүгө, окутуучуларды ЛМС (окутууну башкаруу системасы) менен иштөөгө окутууга жана башкаларга окутууга милдеттендирди. Ошентип, санариптештирүү жаңы жогорку билим берүү модели үчүн ажырагыс бөлүккө айланууда.

Академиялык инновациялык фонд (АИФ). Инновацияларды өнүктүрүү стратегиясынын алкагында министрлик 2023-жылы Академиялык инновациялык

фондду (АИФ) ишке киргизди — бул университеттик иликтөөлөрдү гранттык колдоо программасы. Бул Эл аралык өнүктүрүү ассоциациясы (Дүйнөлүк банк) менен биргеликте каржыланган «Жогорку билимдеги сапат жана инновациялар» чоң долбоорунун бир бөлүгү [24.kg](#). АИФ илимий-изилдөө жана инновациялык долбоорлорду ишке ашыруу үчүн ЖОЖдордун окутуучуларына жана изилдөөчүлөрүнө конкурстук негизде гранттарды берет. Максималдуу грант өлчөмү — 200 миң долларга чейин, ал эми долбоордун мөөнөтү — 36 айга чейин [24.kg](#). Программанын артыкчылыгы — приоритеттүү экономикалык тармактарда университеттер аралык изилдөөлөргө, аял илимпоздор жетектеген долбоорлорго жана социалдык жактан корголбогон топтордон келген жаш изилдөөчүлөрдү тарткан долбоорлорго берилет [24.kg](#). АИФтин биринчи туру 2023/24-окуу жылында жарыяланып, арыздар 2025-жылдын августуна чейин кабыл алынган [24.kg](#).

Инновация борборлорун жана лабораторияларды түзүү. Гранттык колдоо менен катар университеттерде изилдөөлөр үчүн инфраструктура түзүү башталды. Кыргызстандын беш алдыңкы университетинде — КУУ, КМТУ, Кыргыз мамлекеттик медициналык академиясы, Кыргыз улуттук агрардык университети жана Ош мамлекеттик университетинде — Инновациялык жана изилдөө борборлору түзүлүүдө [24.kg](#). Бул борборлор заманбап лабораториялар жана жабдуулар менен камсыздалат, изилдөөчү командаларды бириктирүүгө багытталат жана университеттер менен өнөр-жай секторунун кызматташуусу үчүн платформа болууга умтулат. КИВО долбоору илимий-изилдөө процесстеринде бизнес жана өндүрүштү тартууну жана иштеп чыккан продукттарды коммерциялаштырууну камтыган алдыңкы изилдөө моделин киргизүүнү максат кылат [24.kg](#). Ошентип, министрлик илимди инновациялар жана рынок менен байланыштыруу аракетин жүргүзүүдө; илимий идеялар реалдуу продуктыларга жана стартаптарга айланып, экономиканы өнүктүрүүгө салым кошот [24.kg](#).

Санариптик көндүмдөр жана STEM. Эл аралык өнөктөштөр менен бирге санариптик көндүмдөрдү жана STEM-билим берүүнү (илим, технология, инженерия, математика) өнүктүрүүгө көңүл бурулууда. Мисалы, Европа Биримдигинин колдоосу менен орто билим сапатын жакшыртуу боюнча «Алтын Казык» улуттук программасы ишке ашырылууда, анын ичинде STEM-предметтерин үйрөтүүнү, санариптик жана медиа сабаттуулукту стимулдаштырууга багытталган бөлүгү бар [24.kg](#). Бул жогорку окуу жайлар үчүн да негиз түзүп, инженердик-техникалык жана IT-адистиктерге даяр абитуриенттерди көбөйтөт. Университеттер өзү да IT-инфраструктураны кеңейтүүдө: студенттер үчүн онлайн-сервис жана порталдар ишке киргизилүүдө (мисалы, Кыргыз-Өзбек университетинде дистанциялык окуу порталы ачылган), электрондук китепканалар өнүгүүдө. Санариптештирүү башкарууда да көрүнүп жатат: 2023-жылдан тартып көптөгөн университеттерде ректорат документооборотту электрондук форматка өткөргөн, аудиторияларга экзамендердин ачык-айкындуулугун камсыз кылуу үчүн байкоо камералары орнотулган [kaktus.media](#). Бул чаралар - жогорку мектеп активдүү ишке ашырып жаткан "Санариптик Кыргызстан 2019-2023" жалпы мамлекеттик концепциясынын бир бөлүгү.

Каржылоо жана эл аралык өнөктөштүктөр

Дүйнөлүк банк тарабынан колдоо. Реформаларды жүзөгө ашыруу үчүн негизги каржылык булак болуп «Жогорку билимдеги сапат жана инновациялар» долбоору саналат, ал Эл аралык өнүктүрүү ассоциациясы (МАР, Дүйнөлүк банктын структурасы) тарабынан насыялык негизде каржыланат. Дүйнөлүк банктын директорлор кеңеши

долбоордун бюджети катары 25 млн АКШ долларын бекиткен [24.kg](#). 2024-жылы кредиттик макулдашуу КР парламенти тарабынан ратификацияланган жана 2025-жылы долбоор активдүү фазасына өткөн [24.kg](#). Каржылоо шарттары жеңилдетилген: насыя 50 жылга берилген, анын ичинен биринчи 10 жыл төлөмсүз льготтук мезгил, пайыздык ставка нөл болуп белгиленген [24.kg](#). Бул каражаттар мурдагы инициативаларга багытталат — инновациялык борборлорду түзүү, АИФ гранттары, окутуучулардын квалификациясын жогорулатуу, университеттердин аккредитация системасын өркүндөтүү [24.kg](#). Чындыгында, эл аралык донорлор илимий потенциалга жана инфраструктурага инвестиция салуу менен Кыргыз жогорку билим берүүнү модернизациялоого жардам берип жатышат.

Башка донордук программалар. Дүйнөлүк банктан тышкары, жогорку билим берүү секторунда башка өнөктөштөр да активдүү иш алып барышат. Европа Биримдиги Эразмус+ программасы аркылуу академиялык мобилдүүлүктү жана университеттердин биргелешкен долбоорлорун колдойт. 2023-жылы ар кандай Эразмус долбоорлорунда ондогон кыргызстандык окутуучулар жана студенттер катышкан. ЕС ошондой эле билим берүүнү өнүктүрүү үчүн гранттарды бөлөт (мисалы, 2025-жылы €6,5 млн траншы негизинен орто билим үчүн, бирок STEM жана санариптик сабаттуулукту колдоону камтыйт) [24.kg](#). Россия Федерациясы негизги өнөктөш катары калууда: Кыргыз-Орус Славян университети иштейт, орус университеттеринин филиалдары бар, жыл сайын Кыргызстандан окуучулар үчүн квоталар бөлүнөт. 2023-жылы өкмөттөр аралык келишим боюнча Кыргызстандын студенттери үчүн орус университеттеринде 700 орун бөлүнгөн [24.kg](#), ошондой эле чыгармачылык адистиктер үчүн 30 атайын квота берилген [24.kg](#) — бул кыргызстандык жаштардын чет өлкөдө билим алуусуна мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтет. Жакынкы мамлекеттер менен өнөктөштүк да өнүгүүдө: мисалы, Өзбекстан жана Казакстан Кыргызстан менен студенттерди жана окутуучуларды алмашуу, биргелешкен илимий конференцияларды өткөрүү жаатында кызматташат. Кытайдын «Бир алкак — бир жол» демилгеси билим берүү өлчөмүн камтыйт — кыргызстандык студенттерге стипендиялар бөлүнөт, Конфуций институттары жабдууланууда.

Аймактык кызматташтык жана илимий дипломатия. 2025-жылдын августунда Кыргыз Республикасы Түрк тилдүү өлкөлөр уюмунун (ТТӨ) алкагында активдүү ролду көрсөттү: министр Бактыяр Орозов ТТӨнүн башкы секретарь менен жолугушуп, илим, технология жана интеллектуалдык менчик жаатындагы кызматташтык маселелерин талкуулады turkicstates.org. Кыргыз тарап түрк тилдүү өлкөлөр ортосунда интеллектуалдык менчикти биргелешип коргоо боюнча келишим түзүү жана Мамлекеттер аралык интеллектуалдык укуктар кеңешин түзүү демилгесин көтөрдү turkicstates.org. Бул Кыргызстандын аймактык илимий-инновациялык күн тартибинде лидерлик ролун көрсөтөт. Ошондой эле Кыргыз Республикасынын Илим министрлиги Эл аралык түрк академиясы менен өз ара аракеттенүүнү орнотту — 2025-жылы түрк элдеринин тарыхы жана маданияты боюнча биргелешкен изилдөөлөр талкууланган kg.akipress.org.

Кыргызстан менен Түркиянын ортосунда эки тараптуу кызматташтык активдүү уланууда: академиялык алмашуу программалары ишке ашырылууда (мисалы, Түркия жыл сайын «Türkiye Bursları» стипендия программасы аркылуу кыргыз студенттерин кабыл алат), ошондой эле Кыргыз-Түрк «Манас» университети өз ишмердүүлүгүн улантууда. Кыргызстандык университеттер чет өлкөлүк өнөктөштөр менен меморандумдар түзүүдө — 2023-жылы, мисалы, Ж. Баласагын атындагы КУУ бир катар эл аралык университеттер менен, анын ичинде Венгрия жана Европа Биримдигинин

Funded by
the European Union

өлкөлөрү менен кызматташтык келишимдерин түзгөн jagu.edu.kg. Мындай эл аралык интеграция гранттарды тартууга, биргелешкен изилдөөлөрдү жүргүзүүгө жана билим берүү деңгээлин жогорулатууга жардам берет.

Илимди каржылоо. 2023-жылы илим жана университеттик ишмердүүлүк үчүн мамлекеттик бюджеттик каржылоо да өзгөрүүлөргө учурады. Өзүнчө министрликтин түзүлүшү менен илим жана жогорку билим үчүн өз алдынча чыгым категориясы бөлүндү. Министрлик изилдөөлөрдү мамлекеттик каржылоону көбөйтүүгө аракет кылууда: расмий маалыматтарга ылайык, илимге бөлүнгөн чыгымдар ЖРТнын 0,7% жетиши керек. Жаңы долбоорлор алкагында университеттерге материалдык базаны жаңылоого каражаттар бөлүнөт. Мындан тышкары, жеке инвестициялар тартылат – мисалы, мамлекеттик-жеке өнөктөштүк аркылуу университеттердин алдында илимий-билим берүү борборлору түзүлөт. Эл аралык уюмдар (ЮНЕСКО, ПРООН) реформаларды ишке ашырууда эксперттик жана техникалык жардам көрсөтөт, бирок негизги каржылык жүк МАР насыясында калууда.

Кыргыз Республикасындагы медициналык билим берүү тармагындагы негизги өзгөрүүлөр жана реформанын багыттары

Медициналык кадрларды даярдоодогу мамлекеттик монополия

2025-жылдын август айында Президент медициналык билим берүүгө **мамлекеттик монополия** киргизген жарлыкка кол койду. Бул документке ылайык, И. К. Ахунбаев атындагы **Кыргыз мамлекеттик медициналык академиясы** (КММА) жогорку медициналык жана фармацевтикалык билимге ээ адистерди даярдоого, ошондой эле медициналык жана илимий кадрларды кайра даярдоого жана алардын квалификациясын жогорулатууга өзгөчө укукка ээ болду. [Кактус+2Радио Азаттык+2](#)

«Медициналык билим берүүнү реформалоо» (MER) долбоору

Министрлик жана академия донордук өнөктөштөрдүн колдоосу астында ишке ашырылып жаткан эл аралык MER (Medical Education Reform / Медициналык билим берүүнү реформалоо) долбооруна катышууда kgma.kg+1.

Долбоордун үчүнчү фазасы 2021-жылдын сентябрынан 2024-жылдын 31-августуна чейин ишке ашырылып, үч негизги компонентти камтыйт: медициналык кесиптик ассоциацияларды чыңдоо; окуу процессин өнүктүрүү; билим берүү стандарттарын жана аккредитацияны өркүндөтүү. kgma.kg

2024-жылдын ноябрь айында MER долбоорунун алкагындагы он жылдык кызматташуунун жыйынтыктары сунушталды: окуу программалары кайра каралып чыкты, окутуучулардын квалификациясы жогорулатылды жана медициналык билим берүүнүн сапатын баалоо системалары бекемделди. eda.admin.ch

Жыйынтык отчеттордо реформалар медициналык жана медайымдык кадрларды даярдоонун сапатын жогорулатып, жогорку окуу жайларындагы окутуунун деңгээлин жана стандарттарын жакшырткандыгы белгиленди. eda.admin.ch+1

Funded by
the European Union

MER долбоору өзгөрүүлөрдүн административдик гана эмес, мазмундук жактан да жүргөнүн көрсөттү — окуу программаларын өркүндөтүү, аккредитация системаларын өнүктүрүү жана медициналык ассоциациялар менен кызматташууну чыңдоо аркылуу.

Лицензиялоого мораторий жана убактылуу чектөөлөр

2025-жылдын июнь айында өкмөт медициналык билим берүү боюнча лицензия берүүгө 2028-жылга чейин мораторий жарыялады — бул жаңы окуу жайлар же программалар убактылуу медициналык билим берүү боюнча лицензия ала албайт дегенди билдирет. economist.kg

Бул чечим медициналык билим берүүнү борборлоштурууну жана стандарттарга жооп бербеген жеке медициналык университеттердин көбөйүшүн алдын алууну көздөйт деп эсептелет. economist.kg

Коомчулуктун реакциясы жана реформаны баалоо

Жогорку билим берүү тармагында жүргүзүлүп жаткан ири реформалар коомдо, өзгөчө социалдык тармактарда, кеңири талкуу жаратты. Калктын басымдуу бөлүгү сапатты жогорулатуу жана коррупцияга каршы күрөш багытындагы кадамдарды **оң баалоодо**. «Фиктивдүү студенттерди» массалык түрдө окуудан чыгаруу боюнча кабарлар коомчулукта чоң резонанс жаратты: көпчүлүк жарандар «өлүк жандардан» тазаланууну колдоп, «диплом чындап окуган адамга гана берилүүгө тийиш» деп белгилешти. Мамлекеттик улуттук коопсуздук комитетинин төрагасы Камчыбек Ташиевдин: «Көп адамдар чет өлкөдө иштеп жүрүп диплом алып жатышат... мамлекет үчүн 200 формалдуу эмес, 20 студент дипломду чынчылдык менен алышы пайдалуураак» деген сөзү коомчулукта кеңири таралып, адилеттүү пикир катары кабыл алынды. kaktus.media. Бул билдирүү күч органдарынын позициясы менен бирге, коомдун жогорку билим берүү системасында тартип орнотуу боюнча социалдык суроо-талабын да чагылдырды.

Мугалимдердин реформаларды баалоосу. Академиялык чөйрө жалпысынан жогорку билим берүү системасындагы реформаларды колдойт, бирок айрым тынчсыздануулар да айтылууда. Жогорку билим берүүнүн жаңы моделине өтүү (жогорку окуу жайларын ирилештирүү, КРІ киргизүү ж.б.) жаш окутуучулар тарабынан оң кабыл алынып, алар гранттардын көбөйүшүн жана академиялык эркиндиктин кеңейишин күтүшүүдө. Академиялык инновациялар фонду (АИФ) ишке кириши да позитивдүү реакция жаратты: университеттик изилдөөчүлөр өз долбоорлору үчүн каржылоо алуу мүмкүнчүлүгүнө биринчи жолу чындап ээ болушту 24.kg. Социалдык тармактарда окутуучулар АИФ конкурсу тууралуу маалымат бөлүшүп, анын ачык-айкын шарттарын жана гранттын көлөмүн (200 миң АКШ долларына чейин) «биздин илим үчүн мурда болуп көрбөгөн окуя» деп мүнөздөштү. Ошол эле учурда тажрыйбалуу профессорлор эскертишүүдө: бир жолку каржылоолор жетишсиз, илимди туруктуу колдоо жана окутуучулардын айлыгын жогорулатуу зарыл, болбосо «мээ агымы» токтобойт. Ошентсе да, алгачкы кадамдар — гранттык программалар жана лабораторияларды түзүү — академиялык чөйрө тарабынан оң бааланууда.

Студенттердин пикири. Студенттик жаштар сырттан окуунун жоюлушу жана тартиптин күчөтүлүшү тууралуу талкууларга активдүү катышышты. Күндүзгү бөлүмдүн айрым студенттери бул чараларды колдоп, алар дипломдун баасын көтөрүп, иштеп жүрүп окуган «сырттан окуучулардын» атаандаштыгын азайтат деп эсептешет.

Бирок сырттан окуган студенттер жана экинчи жогорку билимди алыстан алууну пландагандар тынчсыздануусун билдиришти: социалдык тармактарда «иштегендер жана алыскы аймактардагы жашоочулар үчүн окуу кыйындап кетпейби?» деген суроолор айтылды.

Министрлик өз түшүндүрмөлөрүндө жогорку билимге жетүү мүмкүнчүлүгү толук чектелбесин белгилеп, тескерисинче, алыстан окутуу технологиялары мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтет, болгону окуу процесси талапты жана ак ниеттүүлүктү көбүрөөк талап кыла турганын баса белгиледи. Facebook жана Telegram колдонуучуларынын көбү бул аргументке кошулуп, салттуу «сырттан окуу» өз маанисин жоготконун белгилешти.

Университеттерди бириктирүүгө болгон реакция. Региондук университеттерди борбордук КУУ менен бириктирүү демилгеси **ар түрдүү пикирлерди** жаратты. Бир жагынан, аймактык жогорку окуу жайларынын студенттери менен окутуучулары өз алдынчалуулугун жоготуу коркунучун айтып, «биздин университет Бишкектеги КУУнун ичинде жоголуп кетет» деген тынчсызданууларын билдиришти. Аймактык коомчулуктар (айрыкча Нарын жана Баткен облустарында) кадрлардын кыскарышы жана жаштардын борборго көчүшү мүмкүн экенин айтып чочулашты. Экинчи жагынан, көптөгөн адистер бул кадамды колдоп, чакан аймактык университеттер узак жылдан бери жетишсиз каржыланып, квалификациялуу кадрлардын тартыштыгынан жабыркап келгенин белгилешти. Интернетте коңшу Казакстандын мисалы келтирилип, ал жакта университеттерди ири бирдиктерге бириктирүү оң натыйжаларды бергенин жазышты. Кыргыз Республикасынын илим министрлиги аймактык кампустар сакталат, студенттер КУУнун жогорку стандарттары боюнча билим алышат жана мыкты окутуучулар менен окуу материалдарына мүмкүнчүлүк алышат деп ишендирди. Убакыт өтүшү менен нааразычылыктар басаңдап, анткени 2023-жылы бул идея долбоор түрүндө гана талкууланып, де-юре бириктирүү 2025-жылы жүзөгө ашырылган 24.kg.

12 жылдык билим берүү боюнча талкуу. Орто билим берүү реформасы бул министрликтин түз иш багытынан тышкары болгону менен, коомчулук билим берүү системасын бүтүндөй бирдик катары карайт. 12 жылдык мектептик билим берүүгө өтүү боюнча жарыя коомдук талкуунун жаңы толкунун жаратты. Көптөгөн ата-энелер жана мугалимдер социалдык тармактарда адегенде окуу программалары менен китептерди жакшыртып, «алгач 11 жылдык системаны ирээтке келтирип, андан кийин гана 12 жылдыкка өтүү туура болмок» деп жазышты. Окуучулар менен мугалимдерге кошумча жүк түшөрү тууралуу да кооптонуулар айтылды. Бул пикирди К. Ташиев да колдоп, «мектептик билим берүүнүн сапаты төмөндөп жаткан шартта жаңы системаны киргизүүгө болбойт» деп белгиледи kaktus.media. Ал эми реформаны колдогондор эл аралык тажрыйбага жана дүйнөлүк билим берүү системасына интеграциялануу зарылдыгына таянышты. Акыр аягында коомдук пикир мындай жыйынтыкка келди: структуралык өзгөрүүлөр кандай гана болбосун, алар окутуунун чыныгы сапатын жогорулатуу менен коштолушу керек. Бул сабак жогорку билим берүү реформалары үчүн да маанилүү.

Жалпысынан алганда, коомдук пикир илим, жогорку билим берүү жана инновациялар министрлиги жүргүзүп жаткан реформалардын өз учурундагы жана зарыл кадам экенин тааныйт. Баалоолордун ичинде **үч негизги багыт** байкалат:

- **Колдоо жана үмүт.** Калктын олуттуу бөлүгү – айрыкча активдүү жаштар жана интеллигенция – жаңычылдыкка, адилеттикке жана ачыктуулукка багытталган саясатты колдойт. Алар «сатылып алынган» дипломдорго каршы күрөштү кубаттап, жаңы мүмкүнчүлүктөргө (гранттар, алмашуу программалары) кубанып, кыргыз университеттери эл аралык рейтингдерде жогорулайт деген ишенимин билдиришет.
- **Конструктивдүү критика.** Ошол эле учурда айрым эксперттер реформалардын маңызы көрсөткүчтөр менен структурага эле эмес, билим берүүнүн мазмунуна да багытталышы керектигин белгилешет. Алар окутуучулардын квалификациясын жогорулатууну, окуу программаларын жаңылоону, илимий макалаларды стимулдаштырууну талап кылышат. Бул топ реформаларды колдойт, бирок алардын ишке ашырылышын кылдат көзөмөлдөп, КРІ сыяктуу жаңы инструменттерди формалдуу түрдө колдонбоого чакырат.
- **Кооптонуу жана өзгөрүүгө каршылык.** Коомдун чакан, бирок байкаларлык бөлүгү жаңылыктарды шек менен кабыл алат. Алардын арасында билим берүү тутумунда көп жылдан бери иштеп келген адистер бар – алар министрликтин бөлүнүшүн жана университеттердин ири бирикмесин бюрократиянын өсүшү жана салттардын үзгүлтүккө учурашы катары көрүшөт. Ошондой эле мурдагы «жеңилерээк» система менен (мисалы, сырттан окуу аркылуу) билим алып келген айрым студенттер талаптардын катууланышына сын көз карашта карашат.

Ошентсе да, министрликтин маалыматтык саясаты социалдык тармактар жана ЖМКлар аркылуу активдүү жүргүзүлүп келет: түшүндүрмө материалдар берилет, статистикалык маалыматтар жана ийгилик мисалдары жарыяланат. 2023-жылы университеттерде тартип орнотуу боюнча жаңылыктар кеңири чагылдырылган — миндеген сабак калтыруучулардын окуудан чыгарылышы, паракорлук менен күрөшүү аракеттери (мисалы, медициналык академиянын окутуучусунун пара алып жаткан жеринен кармалышы коомдо талкуу жараткан [24.kg](#)). Позитивдүү имиджди ийгиликтер жөнүндөгү маалыматтар да бекемдейт: кыргызстандык студенттер эл аралык сынактарда жеңишке жетишүүдө, жаңы лабораториялар ачылууда, ал эми чет өлкөлүк студенттердин саны өсүп жатат. МОН КРнын маалыматына ылайык, 2023-жылы Кыргызстандагы жогорку окуу жайларында билим алып жаткан чет элдик студенттердин көбү Индия менен Пакистандан келишкен [24.kg](#), — бул өлкөнүн билим берүү туризми үчүн барган сайын жагымдуураак болуп баратканынан кабар берет.

Жыйынтык

2023-жыл – Кыргыз Республикасынын Илим, жогорку билим жана инновациялар министрлиги жаңы түзүлгөн биринчи жыл – жогорку мектеп системасында түпкүлүктүү өзгөрүүлөр үчүн негиз салынды. Структуралык реформалар (ведомстволорду бөлүү, университеттерди бириктирүү) ишке ашырылууда, дисциплина жана ачыктык бекемделүүдө, санариптик технологиялар активдүү колдонулууда. Эл аралык өнөктөштөрдүн колдоосу менен инновациялар жана илимге финансылык колдоо башталды, буга чейин мындай масштабда байкалчу эмес. Коомчулуктун көпчүлүк бөлүгү бул өзгөрүүлөргө позитивдүү карайт, бирок билимдин сапатынын реалдуу жакшыртылышын күтөт. Реформаларды натыйжалуу ишке ашыруу үчүн чоң жумуш алдыда: коррупция менен күрөшүүнү улантуу, окутуучулардын квалификациясын жогорулатуу, окуу программаларын жана университеттердин инфраструктурасын модернизациялоо зарыл. Министрликтин биринчи ийгиликтери катары тартипти орнотуу (диплом сатуу практикасын токтотуу, мыйзамсыз иштеген кызматкерлерди

Funded by
the European Union

иштен чыгаруу) жана инновациялык долбоорлорду (АИФ, изилдөө борборлору) ишке киргизүү эсептелет. Кийинки кадам – университеттер үчүн КРІ системасын ишке ашыруу жана окуу форматындагы өзгөртүүлөрдү аягына чыгаруу. Жалпысынан, 2023–2025-жылдар реформалардын активдүү башталыш мезгили болуп, жакынкы жылдары Кыргыз Республикасынын жогорку билим берүү системасынын атаандаштык жөндөмдүүлүгү жана заманбаптыгы жогорулатылат деп күтүлүүдө 24.kg24.kg.

Булактар

Кыргыз Республикасынын Илим, жогорку билим жана инновациялар министрлиги (СМИ жана социалдык тармактардагы билдирүүлөр), маалымат агенттиктери 24.kg24.kg, Kaktus Media kaktus.media, Дүйнөлүк банктын маалыматтары жана КР министрлер кабинетинин пресс-релиздери 24.kgrus.azattyk.org.